

LINNUHARULDUSED EESTIS 2010

Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 9

Margus Ots & Uku Paal

Eesti Ornitoloogiaühing, Veski 4, 51005 Tartu
margus.ots@gmail.com

Kokkuvõte. Käesolev aruanne on Eesti linnuharulduste komisjoni üheksas kokkuvõte meil harva ja juhuslikult esinevate lindude kohtamisteadetest. Lõplik hinnang anti 72 teatele, neist 65 pärinevad 2010. aastast. Teadetest kinnitati 67 (93%) ja lükati tagasi 5. Eesti lindude nimekirja lisandus 4 uut liiki. Eesti lindude nimekirjas on seisuga 31.12.2010 kokku 375 loodusliku päritoluga ja meil või naabermaades püsiva asurkonna moodustanud sissetalutud liiki ning 5 teadmata päritoluga liiki.

Alljärgnevaga jätkab Eesti linnuharulduste komisjon (edaspidi HK) kokkuvõtete avaldamist meil harva kohatavate lindude kohta. Käesolev aruanne on järjekorras üheksas ja käsitleb 2010. aastat. Täiendavalt on aruandes ära toodud ka seni avaldamata teated varasemal ajal kohatud haruldustest, mille kohta varem otsus puudus või millised alles nüüd hiline misega HK-le läbivaatamiseks esitati.

Komisjoni koosseis ja töökord

HK koosseisu kuulus avaldatavate teadete läbivaatamisel viis põhiliiget ja neli varuliiget, kes asendasid vajadusel põhiliikmeid. Komisjoni liikmed vaatasid teated igaüks eraldi läbi ja andsid neile sõltumatu hinnangu. Kui kogunes vähemalt neli heakskiitvat otsust ja viies ei olnud tagasilükkav, loeti teade vastuvõetuks ning kui vähemalt

kolm liiget otsustas teadet mitte tunnustada, loeti see tagasilükatuks. Muudel puhkudel arutati teadet komisjoni koosolekul ning vajadusel tehti lõplik otsus hääletamise teel.

Aruandes avaldatavate teadete käsitlemise ajal oli HK koosseis järgmine: Margus Ots (esimees ja sekretär), Aivo Klein, Vilju Lilleleht, Uku Paal, Ranno Puumets, Margus Ellermaa (varuliige), Mati Kose (varuliige), Eerik Leibak (varuliige) ja Aivar Veide (varuliige).

Vaatlusankeetide täitmisest

HK-s käsitlemisele kuuluva liigi või alamliigi isendi kohtamisel tuleb täita vaatlusankeet. Nii käsitletavate liikide nimekiri kui vaatlusankeet on kättesaadav Eesti Ornitoloogiaühingu veebilehelt <http://www.eoy.ee>, kuid ornitoloogiaühingust võib ankeedi saada ka paberil. Vaatlusankeet tuleb täita võimalikult kiiresti, enne kui üksikasjad ununevad. Suur abi on teadetele lisatud fotodest. Foto lisamisel aga ei tohi muutuda hooletuks ning ankeet tuleb ikkagi võimalikult detailselt ja täpselt täita. Sageli on kohatud isendit kirjeldatud nii pinnapealselt, et liiki või alamliiki ei ole võimalik üheselt määrata. Vahel pole välistatud, et tegemist võib olla meil tavalisema või vastupidi – veelgi haruldasema liigiga, kellega vaatleja arvestada ei osanud. Just ebapiisav kirjeldamine on peamiseks põhjuseks, miks vaatlusi ei tunnustata. Kui mõni liik peaks edaspidi jaotatama kaheks, ei saa HK teate uuel käsitlemisel vaadeldud linnu liigilist kuuluvust enam pahatihti tuvastada, sest kirjeldus polnud piisavalt põhjalik.

Iga linnurõngastaja vastutab selle eest, et tema märgistatud harulduse kohta täidetaks HK ankeet. Püütud linnu kirjeldamisel peab olema iseäranis hoolikas. Lisaks sulestiku detailsele kirjeldamisele tuleb ka linnu mõõdud põhjalikult kirja panna. Selline põhjalik kirjeldamine on sageli ainukeseks võimaluseks linnu alamliigilise kuuluvuse määramiseks. Linnu rõngastamisel tuleb ankeedis ka linnule pandud rõnga number ära märkida.

Lisaks linnu kirjeldamisele tuleb ankeeti kirja panna vaatluse täpne aeg ja koht ning kõigi vaatlejate täielikud nimed. Kui peale Teie

vaatlesid sama lindu veel teisedki vaatlejad, ärge jääge lootma nende peale. Kui ei olnud kokkulepet teate esitamise kohta, siis esitage see igaks juhuks ise.

HK-le teeb jätkuvalt muret, et mitmed harulduste kohtajad ei ole siiani esitanud teateid läbivaatamiseks. **Vaatlejad peavad arvestama sellega, et kõik HK poolt tunnustamata linnuharulduste kohtamisteed jäävad välja harulduste andmebaasist, neid ei avaldata ja nendega ei arvestata vastava ala linnustiku ülevaadete koostamisel.** Palume vaatlejal oma teated alati ära saata jooksva aasta lõpuks. Ka vanade teadete esitamisega pole kunagi hilja.

Läbivaadatud teadete hulk

Kokku vaadati läbi ja anti lõplik hinnang 72 teatele, millest 65 olid 2010. aastal ja 7 enne 2010. aastat tehtud vaatluste kohta. Teadetest 67 (93%) kinnitati ja 5 (7%) lükati tagasi. Et mitme teate kohta pole veel lõplikku otsust tehtud ja mõnda on käsitletud korduvalt, siis on HK poolt läbi vaadatud vaatluste tegelik hulk suurem. Tagasi lükatud vaatluste hulk on viimastel aastatel vähenenud, sest järjest enamate vaatluste kohta on olemas tõestusmaterjale (foto, video või helisalvestis).

Kõigi HK poolt käsitletavate liikide kõik aktsepteeritud (heaks kiidetud) vaatlused on esitatud Eesti Ornitoloogiaühingu veebilehel (http://www.eoy.ee/yhing/hk/hk_aktsept.pdf).

Muutused Eesti lindude nimekirjas

Loodusliku päritoluga liikidest (kategooria A) lisandusid Eesti lindude nimekirja 2010. aastal kääbuskotkas (*Aquila pennata*), stepipistrik (*Falco cherrug*), stepikiivitaja (*Vanellus gregarius*) ja lõunahallõgija (*Lanius meridionalis*).

Vangistusest lahtipääsenud liikide (kategooria E) mitteametlikku nimekirja lisandus 2010. aastal vaaraohani (*Alopochen aegyptiaca*).

Seisuga 31.12.2010 on Eesti lindude nimekirjas loodusliku päritoluga või meil (või naabermaades) püsiva asurkonna moodustanud sissetalutud liike (kategoriad A-C) 375 ja teadmata päritoluga (kategooria D) 5 liiki. Vangistusest pääsenud (kategooria E) liikide mitteametlikus nimekirjas on 12 liiki*.

Eesti linnuliikide nimekirja koostamisel võttis HK kuni 2010. aastani aluseks Euroopa Harulduskomisjonide Liidu Taksonoomiakomisjoni (AERC TAC) 2003. aastal esitatud ettepanekud (AERC TAC 2003). 2010.a. juulis tegi AERC TAC mitmed kauaoodatud otsused ja uued soovitusel (Crochet et al. 2010) on kättesaadaval AERC TAC veebilehel (<http://www.aerc.eu/tac.html>). HK otsustas AERC TAC 2010. a. ettepanekud Eesti linnuliikide nimekirja koostamisel aluseks võtta ja vastavad muudatused viidi nimekirja kohe ka sisse. Eesti linnuliikide nimekirjas tehti järgmised muudatused:

A-kategooria liigid:

- 1) ida-mustvaeras, *Melanitta americana* – see liik oli seni mustvaera alamliik *Melanitta nigra americana*. Tegemist on ainsa liigiga, kes lisandus Eesti liiginimekirja pelgalt seoses taksonoomiliste muudatustega.
- 2) väikekoskel, *Mergellus albellus* – see liik tõsteti perekonnast *Mergus* eraldi perekonda.
- 3) hõbehaigur, *Egretta alba* – vahepeal oli liigi teaduslikuks nimeks *Casmerodius albus*, nüüd on ta aga taas endises perekonnas.
- 4) väikekajakas, *Hydrocoloeus minutus* – see liik tõsteti perekonnast *Larus* eraldi perekonda.
- 5) harksaba-kajakas, *Xema sabini* – see liik tõsteti perekonnast *Larus* tagasi eraldi perekonda.
- 6) räusktiir, *Hydroprogne caspia* – see liik tõsteti perekonnast *Sterna* tagasi eraldi perekonda.

*E-kategooria nimekirja on kantud vaid need vangistusest pääsenud liigid, kes Eesti tingimustes vastu pidada suudavad.

- 7) väiketiir, *Sternula albifrons* - see liik tõsteti perekonnast *Sterna* eraldi perekonda.
- 8) naerutiir, *Gelochelidon nilotica* – see liik tõsteti perekonnast *Sterna* tagasi eraldi perekonda.
- 9) roostepääsuke, *Cecropis daurica* – see liik tõsteti perekonnast *Hirundo* eraldi perekonda.
- 10) mustpugu-rästas, *Turdus atrogularis* – seni käsitleti teda liigi *Turdus ruficollis* alamliigina, nüüd jäi lähteliiki üksnes punapugu-rästas.

E-kategooria mitteametlik lisanimekiri:

- 11) eskimo lagle, *Branta hutchinsii minima* – seni oli see E-kategooria alamliik kinnitatud meil Kanada lagle alamliigina *Branta canadensis minima*. Väikesed Kanada lagle alamliigid tõsteti aga omaette liigiks.

Käesolevas aruandes toodud lindude teaduslikud nimetused ja taksonoomiline järjestus põhinevadki AERC TAC 2010.a. soovitusel.

Teated

Järgnevalt on esitatud varasemates HK aruannetes avaldamata teated Eestis kohatud haruldaste linnuliikide kohta kuni aastani 2010. Kõik need teated on HK poolt läbi vaadatud ja nende kohta on tehtud heakskiitev või tagasilükkav otsus. Praegu veel käsitluses olevaid vaatlusi ei avaldata.

Liigi nimetuse järel on sulgudes esitatud neli arvu. Esimene arvupaar märgib vastavalt linnuleidude (-vaatluste) ja isendite hulka kuni aastani 2009 (kaasa arvatud), teine paar linnuleidude ja isendite hulka 2010. aastal. Arvude asemel on X, kui teateid või linde pole olnud võimalik täielikult loendada (pesitsemine, andmete puudulikkus, samad isendid erinevates kohtades või samas kohas erinevatel aegadel jne.).

Kui teates on isendite, paaride vms. arv märkimata, on mõeldud üht lindu, paari vms. Kui vaatluse kohta on olemas tõestusmaterjale

(foto, video või helisalvestis), siis on see märgitud konkreetse teate järele.

Kuna Eesti administratiivne jaotus on pidevalt muutunud ja haldusreformiga ei ole endiselt kuigi kaugele jõutud, siis andmete võrreldavuse huvides kasutab HK kohanime esitamisel põhiliste haldusüksustena jätkuvalt ajaloolisi kihelkondi. Kihelkonnad on ornitoloogiliselt aktiivsest perioodist (1840-2010) poole kestel käibinud ka ametlike haldusüksustena ning neid kasutatakse tänini näiteks keele-, rahva- jms. teadustes. Praegune vallasüsteem põhineb Nõukogude Liidu kolhooside territooriume järgivail külanõukogude piiridel, s.t. on ebaloomulik ning loodetavasti ei jää pikemalt püsima. 2009.-2010.a. tähistati kihelkonnapiirid ka Eesti kõigi riigimaantee ääres vastavate siltidega.

Kasutatud lühendid. is. = isend, khk. = kihelkond, mk. = maakond (2010. a. jaotuse järgi, kui erineb põlisest), s. = saar, 1a = samal kalendriaastal sündinud, 2a = eelmisel kalendriaastal sündinud jne., 1a+ eelmisel kalendriaastal sündinud, 2a+ = enne eelmist kalendriaastal sündinud jne., ad. = adultne, vanalind, pull. = pesapoeg (poeg enne lennuvõimestumist), ♂ = isaslind, ♀ = emaslind, ♂♀ = paar.

Tunnustatud teated. Kategooriad A, B ja C *Accepted records. Categories A, B and C*

Tundrakaur *Gavia adamsii* (42/53 – 2/3)

15.05.2010 Ristna, Reigi khk., Läänemaa = Hiiu mk. 2 ad. (Jan Nordblad, Uku Paal, Jukka Hauru, Frans Silvenius, Jarmo Ahtinen, Jouni Meski jt.) (Foto).

03.10.2010 Vaindloo s., Haljala khk., Virumaa = Lääne-Viru mk. ad. (Tom Nordblad).

Tundrakaur pesitseb Aasia ja Põhja-Ameerika arktilistel aladel, talvitab Norra rannikul. Läänemerele satub tundrakaur läbirändel nii kevadel kui ka sügisel, aga teda võib kohata ka talvel.

Mustkael-pütt *Podiceps nigricollis* (18/x – 0/0)

09.06.1980 Soitsjärv, Äksi khk., Tartumaa (Riho Kõiveer).

Lõunapoolse levilaga liik, kes Põhja-Euroopasse satub harva. Esimese Eesti haudelindude levikuatlase (1976-1982) andmebaasi ülevaatamisel leitud täiendavate andmete põhjal kinnitas HK veel ühe vana teate.

Siidhaigur *Egretta garzetta* (2/2 – 1/1)

14.-15.05.2010 Prangli s., Jõelähtme khk., Harjumaa (Jukka Hatva, Annika Forsten, Antero Lindholm jt.) (Foto).

Eesti 3. vaatlus. Lõuna-Euroopas laialt levinud lind, kes Põhja-Euroopasse satub väga harva.

Hõbehaigur *Egretta alba* **pesitsemine (kõik vaatlused kuni 2004)**

suvi 2010 Tüki, Tartu-Maarja khk., Tartumaa 2 ♂♀, pesitsemine, pesa 2 pojaga (Jan Siimson jt.).

Selle lõunapoolse levilaga liigi vaatlused on viimasel kümnendil meil järjest sagenenud ja HK otsustas alates 2005. aastast hõbehaigru kõiki vaatlusi enam mitte käsitleda. HK käsitleb vaid hõbehaigru pesitsusteateid. Ehkki hõbehaigruid kohatakse meil järjest arvukamalt ka kevadel ja suvel, on jätkuvalt ainsaks liigi pesitsuskohaks Eestis Tüki hallhaigru koloonia Ilmatsalu kalatiikide lähistel. Hõbehaigur pesitseb seal alates 2008. aastast.

Puna-harksaba *Milvus milvus* (38/38 – 2/2)

01.07.2010 Hakjala, Kaarma khk., Saaremaa (Rein Nellis).

02.09.2010 Vaemla, Käina khk., Läänemaa = Hiiu mk. ad. (Leho Aaslaid, Maie Vikerpuur).

Lõunapoolse levilaga liik, kelle lähimad pesitsuspaigad jäävad Läti edelaossa ja kes on viimasel kümnendil meil taas muutunud pea iga-aastaseks külaliseks. Rootsis on pesitsusala nihkunud aasta-aastalt põhja poole.

Madukotkas *Circaetus gallicus* * (x/x – 3/3)

02.04.2010 Vigala khk., Läänemaa = Rapla mk. (Andrus Jair) (Foto).

18.05.2010 Hargla khk., Võrumaa = Valga mk. (Jaanus Tanilsoo).

19.07.2010 Lihula khk., Läänemaa (Maire Toming).

Madukotka vaatlused kuuluvad HK-s käsitlemisele, kuna liigi määramisel eksitakse sageli. Ehkki madukotkaid kohatakse Lääne-Eestis suhteliselt tihti, ei ole viimastel aastakümnetel liigi pesitsemist õnnestunud tuvastada. Vigala mail 2. aprillil 2010.a. vaadeldud isend on kõigi aegade varaseim Eestis kohatud madukotkas. Esimesed isendid jõuavad meile alles aprilli keskel, tavaliselt aga veelgi hiljem.

Stepi-loorkull *Circus macrourus* (48/>52 – 1/1)

02.08.2009 Sutlepa, Noarootsi khk., Läänemaa ♂ ad. (Tom Nordblad).

20.08.2010 Sõrve säär, Jämaja khk., Saaremaa 1a (Igor Denisov) (Foto).

Stepi-loorkull pesitseb Ukrainast ja Lõuna-Venemaalt ida suunas Mongooliani. Eestis on ta suhteliselt sage eksikülaline. Emaslindude ja noorlindude määramine on väga keeruline. Eriti hoolikalt tuleb kirjeldada tiiva alapoolle ja pea mustrit. Soomes on tõestatud stepi-loorkulli segapesitsemine nii soo- kui ka välja-loorkulliga. Hü브리idide

* kaitsekaalutlustel ei avaldata täpseid vaatluskohti

võimalust tuleb stepi-loorkulli määramisel kindlasti arvesse võtta. Võrreldes Soomega on Eestis stepi-loorkulli vaatlusi üllatavalt vähe, mis peegeldab meie linnuvaatlejate vähest hulka ja aktiivsust.

Kääbuskotkas *Aquila pennata* (0/0 – 1/1)

15.05.2010 Tusari, Harju-Risti khk., Harjumaa = Lääne mk. (Esko Matikainen, Harri Högmänder, Heikki Setälä), sama lind ka **15.05.2010** Vaisi, Harju-Risti khk., Harjumaa = Lääne mk. (Mika Bruun) (Foto).

Esmasleid. Lõunapoolne liik, kelle levila ulatub Hispaaniast Mongooliani. Vaatamata sellele, et liigi levila on meile suhteliselt lähedal (lähimad pesitsusalad Valgevenes ja Ukrainas), satub ta Põhja-Euroopasse suhteliselt harva.

Stepipistrik *Falco cherrug* (0/0 – 7/1)

15.05.2010 Mõisaküla ja Kamalipera vahel, Halliste khk., Viljandimaa 2a, sama lind ka **15.05.2010** Võistre, Viljandi khk., Viljandimaa, **15.-16.05.2010** Lemmaru (=Vasalemma Mõisaküla), Harju-Madise khk., Harjumaa, **16.05.2010** Aude, Nissi khk., Harjumaa, **16.05.2010** Karinõmme, Mihkli khk., Läänemaa, **16.05.2010** Audru polder, Audru khk., Pärnumaa ja **17.05.2010** Orajõe Mõisaküla, Häädemeeste khk., Pärnumaa.

Esmasleid. Stepipistrik on lõunapoolse levilaga liik, kes pesitseb ka Lõuna- ja Ida-Euroopas; idas ulatub liigi levila Ida-Hiinani. Meile lähimad pesitsusalad asuvad Ukrainas ja Ungaris. Liigi arvukus on viimastel kümnenditel oluliselt langenud. Põhja-Euroopasse eksib stepipistrik harva ja osa levilast väljaspool kohatud isenditest on puuripõgenikud. Eestisse 2010. aastal eksinud isend tuvastati tänu satelliitsaatjale, mis oli paigaldatud noorlinnule (koodnimega „Gyula“) eelmisel aastal Ungaris. Lindu Eestis ei vaadeldud, aga saatja edastatud signaalide järgi sisenes lind Eestisse Lätist 15. mai hommikul Mõisaküla lähistel, käis ära Põhja-Eestis ja lahkus Eestist 17. mai hommikul Edela-Pärnumaa kaudu tagasi Lätisse. Ka Lätile oli sama isend stepipistriku esmasleiuks.

Stepikiivitaja *Vanellus gregarius* (0/0 – 1/1)

20.-27.06.2010 Luuri, Vändra khk., Pärnumaa ad. (Leili Mihkelson jpt.)
(Foto).

Esmasleid. Kesk-Aasia steppide liik, kes Euroopasse satub harva. Tegemist on ohustatud liigiga, kelle arvukus on alates 1990. aastast langenud >90%. Kuna Luuri küla põldudel leitud isend püsis pikemalt paigal, siis käis teda vaatamas arvukalt bongareid Eestist, Soomest jm.

Mustjalg-tüll *Charadrius alexandrinus* (2/2 – 1/1)

16.-20.05.2010 Põgari, Ridala khk., Läänemaa ♂ ad. (Antero Topp jpt.)
(Foto).

Eesti 3. vaatlus. Mustjalg-tüll on Vahemeremaades tavaline ja Loode-Euroopas lokaalselt levinud haudelind. Levila lähedust arvestades on seda liiki Eestis üllatavalt vähe kohatud. Mustjalg-tüll on pesitsenud Rootsis ning Soomeski on pesitsusajal paari kohatud. Seekordne mustjalg-tüll isend püsis Põgaris mitu päeva paigal ja haruldust käis vaatamas palju bongareid Eestist ja mujaltki. Huvitav tõsiasi on see, et ka eelmine Eesti mustjalg-tüll leiti 2002. aastal Põgaris täpselt samast kohast (Ots & Paal 2004).

Lammitilder *Tringa stagnatilis* **pesitsemine**

30.05.-19.06.2009 Rääsi polder, Puhja khk., Tartumaa ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Ülo Väli, Niclas Backström, Benoit Nabholz).

suvi 2010 Aardla polder, Kambja/Nõo/Tartu-Maarja khk., Tartumaa 4 ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Uku Paal, Margus Ots jt.) (Foto).

suvi 2010 Sangla polder, Rannu khk., Tartumaa ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Uku Paal, Margus Ots jt.).

suvi 2010 Rääsi polder 2 ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Uku Paal, Tarmo Teppe jt.).

suvi 2010 Raigla polder, Rápina khk., Võrumaa = Põlva mk. >1 ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Uku Paal jt.).

Idapoolse levilaga liik, keda kohatakse meil viimasel kümnendil suhteliselt sageli. Alates 2001. aastast käsitleb HK vaid liigi pesitsusteateid. Lammitilder on Kagu-Eesti üleujutatud poldritel muutunud regulaarseks haudelinnuks.

Puna-veetallaja *Phalaropus fulicarius* (9/9 – 2/2)

13.06.2010 Aardla polder, Kambja khk., Tartumaa ♂ ad. (Pekka Komi jt.) (Foto).

22.-23.11.2010 Võiste, Häädemeeste khk., Pärnumaa (Aivo Klein) (Foto).

Kõrg-Arktika liik, kes Põhja- ja Lääne-Euroopas on harv külaline. Tavaliselt kohatakse puna-veetallajat meil läänerannikul sügisel. Aardla poldril kohatud isendi näol on tegemist esimese sisemaavaatlusega ja ühtlasi ka esimese juunikuise vaatlusega Eestis.

Koldjalg-hõbekajakas *Larus cachinnans* (11/11 – 1/1)

20.10.2010 Haapsalu, Läänemaa 1a (Aivar Veide) (Foto).

Kagu-Euroopa ja Lääne-Aasia liik, keda varem peeti hõbekajaka alamliigiks. Koldjalg-hõbekajaka määramine on väga keeruline ja HK käsitleb vaatlusi vaid tõendusmaterjalide olemasolul. Soome vaatluste põhjal võib oletada, et liik on meil seni arvatust palju tavalisem.

Valgetiib-viires *Chlidonias leucopterus* **pesitsemine**

suvi 2010 Rápina polder, Rápina khk., Võrumaa = Põlva mk. >100 ♂♀, pesitsemine (Aivar Leito, Uku Paal, Margus Ots jt.) (Foto).

suvi 2010 Aardla polder, Kambja/Nõo/Tartu-Maarja khk., Tartumaa >1 ♂♀, pesitsemine (Uku Paal, Margus Ots jt.) (Foto).

Lõuna- ja kagupoolse levilaga liik, kelle kohtamised on meil oluliselt sagenenud ja kes on Kagu-Eestis muutunud regulaarseks haudelinnuks. Kuna tegemist on kergesti määratava liigiga, siis otsustas HK 2009. aastal, et alates 2010. aastast käsitletakse vaid valgetiib-viire pesitsusteateid. Aga kuna valgetiib-viires pesitses 2010. aastal kohati juba päris arvukalt, siis otsustas HK, et alates 2011. aastast lõpetatakse ka pesitsusteadete läbivaatamine. Kõik varasemad teated on aga endiselt oodatud.

Alk *Alca torda* pesitsemine

25.06.2006 Allirahu, Püha khk., Saaremaa ad., võimalik pesitsemine (Mati Martinson, Veljo Volke, Trinus Haitjema).

16.07.2010 Tombamaa, Püha khk., Saaremaa ad., võimalik pesitsemine (Mati Martinson, Veljo Volke) (Foto).

Algi peamised pesitsusalad asuvad Loode-Euroopas ja Põhja-Ameerikas. Eestis on alk sage läbirändaja ja mõnedel avameresaartel ka harv haudelind.

Habekakk *Strix nebulosa* * (x/x – 1/1)

13.04.2010 Saarde khk., Pärnumaa ♂ ad. (Indrek Tammekänd, Jaak Tammekänd, Aivo Klein).

Ida- ja põhjapoolse levilaga liik, keda kohatakse peamiselt Kirde- ja Ida-Eestis, aga ka Pärnumaa suurtes metsades.

* kaitsekaalutlustel ei avaldata täpseid vaatluskohti

Mesilassenäpp *Merops apiaster* (13/26 – 4/7)

14.05.2010 Ristna, Reigi khk., Läänemaa = Hiiu mk. (Jan Nordblad, Jukka Hauru, Frans Silvenius, Jouni Meski, Jarmo Ahtinen, Uku Paal jt.) (Foto).

23.05.2010 Pälli, Lääne-Nigula khk., Läänemaa (Tom Nordblad).

06.07.2010 Valmaotsa, Kursi khk., Tartumaa (Petteri Hytönen, Pekka Komi).

13.07.2010 Pärnu linn, Pärnumaa 4 is. (Mikko Virta).

Lõunapoolse levilaga liik, kelle lähimad püsivad pesitsusalad on Poolas, Ukrainas ja Lõuna-Venemaal. Meil kohatakse mesilassenäppe üllatavalt harva, aga viimastel aastatel siiski sagedamini. 2010. a. rekordiline vaatluste hulk peegeldab naabermaadeski toimunud invasiooni, mille arvatavaks põhjuseks olid kevadised ja suvised kuumalained.

Stepilõoke *Melanocorypha calandra* (1/1 – 1/1)

06.11.2010 Sõrve säär, Jämaja khk., Saaremaa (Seppo Ekelund).

Eesti 2. vaatlus. Lõunapoolse levilaga stepi- ja kultuurmaastiku paigalind, kes Põhja-Euroopasse satub harva.

Roostepääsuke *Cecropis daurica* (1/1 – 1/1)

01.05.2010 Ilmatsalu, Tartu-Maarja khk., Tartumaa ad. (John H. Grant jpt.).

Eesti 2. vaatlus. Roostepääsukese pesitsusalad on Vahemere-maades, Põhja-Euroopasse satub harva. Liigi määramine on raske, sest üldjuhul on pääsukeste vaatlused liiga põgusad selleks, et välistada hübriidi võimalus. Suitsu- ja räästapääsukese hübriid, keda kohatakse meil suhteliselt sageli, võib roostepääsukesega õige sarnane olla.

Mongoolia kiur *Anthus godlewskii* (2/2 – 0/0)

22.-30.10.2009 Paljassaare, Tallinn, Harjumaa (Ranno Puumets jpt.)
(Foto).

Eesti 2. vaatlus. Sise-Aasia liik, keda Euroopas kohatakse väga harva. Liigi eristamine niidukiurust (*Anthus richardi*) on keeruline ning seegi isend määrati algselt niidukiuruks (Ots & Paal 2010). Linnust tehtud fotode põhjalikumal analüüsimisel selgus aga, et tegemist on hoopis meie aladel palju haruldasema mongoolia kiuruga.

Randkiur *Anthus petrosus* **pesitsemine**

mai-juuni 2005 Osmussaar, Noarootsi khk., Läänemaa ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Lauri Mäenpää, Timo Pettay, Jan Nordblad jt.).

Randkiur on läänerannikul (peamiselt Lääne-Saaremaal) haruldane, kuid eeldatavasti iga-aastane haudelind, ehkki viimastel aastakümnetel on pesitsemisele viitavaid teateid HK-ni jõudnud väga vähe. Antud vaatlus osutub seni viimaseks(!) HK poolt kinnitatud randkiuru pesitusvaatluseks. Loodetavasti edastatakse HK-le ka Lääne-Saaremaa pesitusteated, et neid ei tuleks parajasti toimetatavast haudelindude levikuatlasest välja jätta.

Jõgivästri *Motacilla cinerea* **pesitsemine (kõik vaatlused kuni 2009)**

15.05.-15.06.2010 Nõmmeveski, Kuusalu khk., Harjumaa ♂♀, tõenäoline pesitsemine (Mati Kose, Riho Männik, Erik Sikk, Peeter Raudsepp jt.)
(Foto).

Meil kohatakse jõgivästrikke peamiselt Põhja-Eesti kiirevoolulistel jõgedel ja rändeajal ka Lääne-Eesti rannikul, näiteks Nõmmeveskil on liik viimastel aastatel regulaarselt pesitsenud. Jõgivästri on meil suhteliselt sage külaline ja harv pesitseja. Kuna vaatluste arv on meil viimasel ajal sagenenud ja tegemist on suhteliselt lihtsasti määratava

liigiga, siis otsustas HK alates 2010. aastast käsitleda vaid jõgivästriku pesitsusteateid.

Kaelustäks *Saxicola torquatus* (18/18 – 2/2)

03.04.2010 Ristna, Reigi khk., Läänemaa = Hiiu mk. ♀ ad. alamliik *rubicola/hibernans* (Risto Lammin-Soila, Timo Pettay, Ari Veijalainen) (Foto).

17.05.2010 Vaisi, Harju-Risti khk., Harjumaa = Lääne mk. ♂ ad. alamliik *maurus* (Sampsu Cairenius, Margus Ots) (Foto).

Kaelustäksi pesitsusalad on Euraasia lääne- ja põhjaosas ning Aafrikas. Meile lähimad püsivad pesitsusalad asuvad Poolas, Ukrainas ja Loode-Venemaal Valge mere ääres. Kirde-Euroopa alamliiki *maurus* (niidu-kaelustäks) peab osa süstemaatikuid eraldiseisvaks liigiks.

Kõrbe-kivitäks *Oenanthe deserti* (5/5 – 1/1)

11.09.2010 Spithami, Noarootsi khk., Läänemaa ♀ (Margus Ellermaa, Andrea Maier) (Foto).

Aasia ja Aafrika kõrbealade liik, kes satub eksikülalisena harva ka Põhja-Euroopasse.

Padu-roolind *Acrocephalus agricola* (4/4 – 6/6)

24.07.2010 Pulgoja, Häädemeeste khk., Pärnumaa ad. (Jaak Tammekänd, Indrek Tammekänd) (Foto, rõngastatud).

26.07.2010 Pulgoja ad. (Jaak Tammekänd, Aivo Klein) (Rõngastatud).

26.07.2010 Pulgoja 1a (Jaak Tammekänd) (Foto, rõngastatud).

29.07.2010 Pulgoja 1a (Jaak Tammekänd, Meelis Leivits) (Foto, rõngastatud).

30.07.2010 Pulgoja ad. (Agu Leivits) (Foto, rõngastatud).

03.08.2010 Pulgoja ad. (Indrek Tammekänd) (Foto, rõngastatud).

Padu-roolinnu levila ulatub Mustast merest kuni Ida-Hiinani, lähimad püsivad pesitsusalad on Lõuna-Ukrainas, kuid on teada mitmed pesitsusjuhud ka Põhja-Euroopas. 2010. aastal vaadeldi padu-roolinde tavapärasest rohkem mitmel pool mujalgi Põhja-Euroopas.

Väike-käosulane *Hippolais caligata* (x/x – 1/1)

15.06.2010 Uusvada, Petserimaa = Võru mk. ♂ ad. (Margus Ots) (Foto).

Idapoolse levilaga liik, kes on Ida-Eestis sel sajandil muutunud regulaarseks haudelinnuks. Setomaal on väike-käosulane pesitsenud samas piirkonnas alates 2002. aastast. Pesitsusbiotoobiks on meil söötis heinapõllud, millele võsa peale kasvamas. Lindude määramine välimuse järgi on keerukas, kuid laul on väga iseloomulik ja kogenud linnuvaatlejal lihtne selgeks õppida. Üllatuslikult laekus 2010. aastal HK-le vaid üksainus väike-käosulase vaatlus, tõenäoliselt linnuvaatlejad selle liigi elupaiku lihtsalt ei külastanud.

Tõmmu-lehelind *Phylloscopus fuscatus* (8/8 – 1/1)

27.10.2010 Haeska, Martna khk., Läänemaa 1a (Trinus Haitjema, Miranda Klaij) (Foto, rõngastatud).

Siberi liik, kes Euroopas on eksiküaline (peamiselt püütakse sügiseti linnujaamades).

Kaelus-kärbsenäpp *Ficedula albicollis* (x/x – 1/1)

19.05.-08.06.2010 Loode, Kaarma khk., Saaremaa ♂ ad. (Mati Martinson, Tarvo Valker jpt.) (Foto).

Lõunapoolne liik, keda meil kohatakse peamiselt Lääne-Saaremaal. Suhteliselt raske määrata, sest sageli hübriidiseerub must-kärbsenäpiga. Kaelus-kärbsenäpp pesitses mitu aastat Kuressaare lossipargis, aga viimasel paaril kevadel pole teda seal enam leitud.

Mustlauk-õgija *Lanius minor* (29/x – 1/1)

16.05.2010 Spithami, Noraootsi khk., Läänemaa ad. (Mika Bruun) (Foto).

Lõunapoolne liik, kelle levila ulatus sajand tagasi Petserimaani. Nüüd satuvad Eestisse üksikisendid peamiselt suvel ja varasügisel.

Lõuna-hallõgija *Lanius meridionalis* (0/0 – 1/1)

15.05.2010 Ristna, Reigi khk., Läänemaa = Hiiu mk. 2a+ alamliik *pallidirostris* (Uku Paal, Jouni Meski, Jan Nordblad, Jukka Hauru, Jarmo Ahtinen) (Foto, video).

Esmasleid. Lõunapoolse levilaga liik, kes on levinud Põhja-Aafrikas, Lähis-Idas, Aasias Kaspia merest kuni Mongoolia ja Ida-Hiinani ning Euroopas Pürenee poolsaarel. Ristnas vaadeldud isend kuulus alamliiki *pallidirostris*, kes elutseb Kesk-Aasias. Ehkki alamliigi *pallidirostris* tuvastamine Eestis on vaieldamatu, pole veel lõplikult kindel selle vormi taksonoomiline staatus. Õgijate taksonoomia viimased uuringud ei välista võimalust, et lõuna-hallõgija on vaid Pürenee poolsaart asustav monotüüpne liik (keda Eestis kohatud pole). Alamliigi *pallidirostris* positsioon hariliku hallõgija *Lanius excubitor* kompleksis vajab veel edasisi uuringuid (vt. näiteks Olsson et al. 2010). Võimalikud muudatused hallõgijate taksonoomias võivad kaasa tuua ka nende liikide/alamliikide eestikeelsete nimetuste korrigeerimisi. Alamliik *pallidirostris* (e.k. praegu stepi-hallõgija) ei ole tegelikult üldse steppide asukas.

Mustvares *Corvus corone corone* (4/4 – 1/1)

09.05.2010 Enivere, Martna khk., Läänemaa (Trinus Haitjema) (Foto).

Varese Lääne-Euroopa alamliik, keda osa autoreid peab eraldi liigiks. Mustvarese eristamine noorest künnivaresest on väga raske. Lisaks tuleb määramisel arvestada hallvarese ja mustvarese hübriidi võimalusega.

Halltsiisitaja *Emberiza calandra* (47/x – 1/1)

15.05.2010 Salme, Anseküla khk., Saaremaa (Hannu Juka, Simo Jokinen).

Lõuna- ja Lääne-Euroopas tavaline, Põhjameremaades haruldaseks jäänud haudelind. Meil harv eksikülaline.

Tunnustatud teated. Vangistusest lahtipääsenud linnud (kategooria E)
*Accepted records. Escapees from captivity (category E)***Vööthani** *Anser indicus* (25/22 – 3/3)

23.04.2010 Navesti polder, Pilistvere khk., Viljandimaa (Margus Ots, Uku Paal, Reimo Rander) (Foto).

06.10.2010 Kelu, Kirbla khk., Läänemaa (Aivar Veide, Renno Nellis) (Foto).

15.-22.10.2010 Kodesmaa, Pärnu-Jaagupi khk., Pärnumaa (Eedi Lelov) (Foto).

Seda Sise-Aasiast pärinevat liiki peetakse paljudes Euroopa linnuaedades ja põgenikke kohatakse meie aladel järjest sagedamini. Vööthani on hakanud pesitsema näiteks Madalmaades, Suurbritannias, Belgias, Prantsusmaal, Saksamaal (Banks et al 2008). Soomes pesitses vööthani esimest korda 2008. aastal.

Vaaraohani *Alopochen aegyptiaca* (0/0 – 2/1)

30.04.2010 Aardla polder, Kambja/Nõo/Tartu-Maarja khk., Tartumaa (John H. Grant jt.), sama lind ka 04.05.2010 Tüki, Nõo/Tartu-Maarja khk., Tartumaa (Jan Siimson, Riho Alep) (Foto).

Esmasleid. Aafrika (Saharast lõunas) liik, keda peetakse paljudes Lääne-Euroopa linnuaedades. Meie aladel kohatakse tõenäoliselt linnuaedadest põgenenud isendeid. Samas on vaaraohani Lääne-Euroopas kodunenud ja kiiresti kasvava Euroopa populatsiooni

suuruseks hinnatakse juba kuni 10 000 paari (Banks et al 2008). Kõige arvukamalt pesitseb vaaraohanesid Euroopas Madalmaades, Suurbritannias, Belgias ja Saksamaal. Ei saa välistada, et meil kohatud isend oligi just Lääne-Euroopa populatsioonist pärit. HK otsustas aga liigi esialgu mitteametlikku nn puuripõgenike kategooriasse (E-kategooria) panna.

Mandariinpart *Aix galericulata* (13/19 – 1/2)

29.04.2010 Kõriska, Valjala khk., Saaremaa 2 ♂ ad. (Adam Tamjärv) (Foto).

Levinud Ida-Palearktises: Venemaa Kaug-Idas, Hiinas, Jaapanis. Lääne-Euroopas on mandariinpart tavaline tiigilind. Hästi kodunenud Suurbritannias, aga pesitseb regulaarselt ka Madalmaades, Austrias, Saksamaal, Belgias ja Prantsusmaal ning viimasel kümnendil juba ka Poolas (Banks et al 2008). Meil kohatud mandariinpardid on enamasti olnud väga julged, mille tõttu võib arvata, et tegu oli just linnuaedadest põgenenud lindudega.

Täiendused ja parandused *Corrections and changes*

Mandariinpart *Aix galericulata*

29.05.-16.06.2004 Lemsi, Kihnu s., Tõstamaa khk., Pärnumaa 2 ♂ (Jukka Hatva, Gustaf Nordenswan, Olli Elo jt.) (Foto).

Vaatluse kohta laekus lisainfot, pikenes vaatlusperiood (Ots & Klein 2005).

Hõbehaigur *Egretta alba*

26.04.-lõpp 06.2008 Tüki, Tartu-Maarja khk., Tartumaa ♂♀ ja pesitsuskatse (Margus Ots, Jan Siimson jt.).

10.04.- lõpp 07.2009 Tüki ♂♀, pesa, 3 pull. (Reimo Rander, Jan Siimson jt.) (Foto).

Varem on Tüki küla maadel asuva haigrukoloonia asukohaks ekslikult märgitud Ilmatsalu (Ots 2009; Ots & Paal 2010).

Kaelusrästas *Turdus torquatus* (**kuni 1991**)

25.04.1978 Kotlandi, Kihelkonna khk., Saaremaa (**Leonhard Pehme**).

Varem oli vaatejaks märgitud vaatluse edastaja Julius Mark (Lilleleht & Leibak 1992).

Tunnustamata teated
*Records not accepted***Mandariinpart** *Aix galericulata*

19.-20.08.2006 Porkuni järv ♀.

Porkuni järvel nägid mitmed linnuvaatlejad emast mandariinparti, aga kõik lootsid, et HK-le esitab ankeedi keegi teine. Hiljem selgus, et halva kvaliteediga fotodelt pole liiki üldse võimalik määrata ja ankeeti ka kohe keegi esitanud. Aastaid hiljem linnu tunnuseid keegi aga enam ei mäletanud. Tuleb taas ka kogenud linnuvaatlejatele meelde tuletada põhitõdesid. Kui peale Teie vaatlesid sama lindu veel teisedki vaatlejad, siis ärge jääge lootma nende peale, vaid esitage see igaks juhuks (ka) ise.

Värbrüdi *Calidris temminckii* **pesitsemine****18.05.2010** Kirbla 2 ad., võimalik pesitsemine.

Paljud kahlajad mängivad aktiivselt ka kevadrände ajal ja ühekordse vaatluse põhjal ei saa pesitsemist kinnitada.

Habekakk *Strix nebulosa***04.05.2010** Iisaku khk.

Halbade vaatlusolude tõttu (põgus vaatlus) ei olnud võimalik liiki määrata.

Stepikiur *Anthus richardi***22.-30.10.2009** Paljassaare.

Kommentaar eespool mongoolia kiuru käsitluse juures.

Mustvares *Corvus corone corone***04.04.2010** Kodesmaa 2 is. **15.05.2010** Kodesmaa.

Mustvarese eristamine noorest künnivaresest on väga raske. Lisaks tuleb määramisel arvestada hallvarese ja mustvarese hübriidi võimalusega. Alamliigi kindlaks määramiseks tuleb lindu detailselt kirjeldada, selleks peab lindu lähedalt nägema. Sageli on võimalik kindlat määrangut kinnitada vaid fotodelt.

Tänuavaldus. HK tänab kõiki linnuvaatlejaid, kes harulduste kohtamisteed on HK-le esitanud. HK tänab ekspertarvamuste ja abi eest järgmisi välismaiseid määramisspetsialiste: Tapio Aalto, Antero Lindholm, Killian Mullarney, Visa Rauste.

Kirjandus. AERC TAC 2003: AERC TAC's Taxonomic Recommendations. 1 st December 2003. Available online at http://www.aerc.eu/aerc_tac.html – **Banks, A.N., Wright, L.J., Maclean, I.M.D., Hann, C. & Rehfisch, M.M. 2008:** Review of the Status of Introduced Non-Native Waterbird Species in the Area of the African-Eurasian Waterbird Agreement: 2007 Update. BTO Research Report No. 489. February 2008. – **Crochet, P.-A., Raty, L., De Smet, G., Anderson, B., Barthel, P.H., Collinson, J.M., Dubois, P.J., Helbig, A.J., Jiguet, F., Jirle, E., Knox, A.G., Le Maréchal, P., Parkin, D.T., Pons, J.-M., Roselaar, C.S., Svensson, L., van Loon, A.J. & Yésou, P. 2010:** AERC TAC's Taxonomic Recommendations. July 2010. Available online at <http://www.aerc.eu/tac.html>. – **Lilleleht, V. & Leibak, E. 1992:** Linnuharuldused Eestis kuni aastani 1989. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne. Hirundo 10: 3-20. – **Olsson, U., Alström, P., Svensson, L., Aliabadian, M., Sundberg, P. 2010:** The *Lanius excubitor* (*Aves, Passeriformes*) conundrum – Taxonomic dilemma when molecular and non-molecular data tell different stories. Molecular Phylogenetics and Evolution 55: 347-357. – **Ots, M. 2009:** Linnuharuldused Eestis 2007-2008. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 7. Hirundo 22 (2): 64-96. – **Ots, M. & Klein, A. 2005:** Linnuharuldused Eestis 2003-2004. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 5. Hirundo 18 (2): 67-102. – **Ots, M. & Paal, U. 2004:** Linnuharuldused Eestis 2001-2002. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 4. Hirundo 17 (1): 31-57. – **Ots, M. & Paal, U. 2010:** Linnuharuldused Eestis 2009. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 8. Hirundo 23 (1): 3-20.

Rarities in Estonia 2010: Report of the Estonian Rarities Committee

This ninth report of the Estonian Rarities Committee covers year 2010, but some earlier records have also been included. Altogether 72 records were definitely assessed, and 67 (93%) of these were accepted.

The records are listed in systematic order according to AERC TAC, and presented chronologically. Records of birds of escapees from captivity, corrections and changes, records not accepted are listed separately from the main list of accepted records.

The four numbers in brackets after species' name (*a/b – c/d*) indicate (a) the total number of records before 2010, (b) the number of individuals (if possible to judge) before 2010; (c) the number of records in 2010, (d) the number of individuals in 2010. X instead of a number means unknown number of records or individuals.

Details included for each record are: date(s), locality, parish (*khk.*), district, number of individuals (*is.*, *isend*), pairs (*paar*), nests (*pesa*) etc. if more than one, sex and age (if known; *a* = calendar year) and name(s) of observer(s). The meaning of some Estonian terms and expressions: *ja* = and, *s.* = island, *laht* = bay, (*tõenäoliselt sama isend* = (probably) the same individual, *pesitsemine* = breeding.

In 2010, 4 new species in an apparently wild state (AERC category A): *Aquila pennata*, *Falco cherrug*, *Vanellus gregarius* and *Lanius meridionalis* were added to Estonian list.

Altogether, 375 species of apparently wild state or released species which have established self-supporting breeding populations in Estonia or in neighbouring countries (i.e. categories A-C) and 5 species of unclear origin (category D) have been recorded in Estonia by 31.12.2010.